

HARKAI ISTVÁN

SZTE ÁJTK Összehasonlító Jogi és Jogelméleti Intézet

Jogi földrajz – A territoriális szerzői jog és a határok nélküli internet új megközelítése, különös tekintettel a platformóriások szerződéses gyakorlatára

Az elmúlt években a digitális platformok megjelenése új, összetett réteggel bővítette az Európai Unió fejlődő szerzői jogi rendszerét, rávilágítva a szerzői jog elkülönült területi fejlődésének sajátosságaira és a digitális tartalmak engedélyezésére vonatkozó szabályok ellentmondásos értelmezésére. Előadásomban a szerzői jog területi jellegéből eredő uniós belső piaci egyenlőtlenségeket, az ezek közelítésére irányuló jogalkotási kísérleteket, valamint a digitális tartalmak felhasználására vonatkozó, túlnyomórészt amerikai székhelyű digitális platformüzemeltetők által alkalmazott szerződéses gyakorlatok rétegződését vizsgálom. Ezek a magánjellegű szerződéses szabályozási mechanizmusok (*private ordering mechanisms*) vagy csak részben, vagy egyáltalán nem követik az uniós szabályokat. Sőt, amint az a végfelhasználói szerződések elemzéséből kiderül, gyakran az uniós jog helyett vagy mellett az amerikai szerzői jogra és a Digital Millennium Copyright Act (DMCA) törvényre támaszkodnak.

Az EU szerzői jogi keretrendszerét számos irányelv és rendelet adja. A gyakorlatban azonban e jogszabályok végrehajtása és érvényesítése tagállamként jelentősen eltér, ami súlyosbítja az egységes belső piac területi széttagoltságából eredő hátrányokat. A területi széttagoltság különösen fontos a digitális platformgazdaságban, ahol a tartalom nyilvános terjesztésére vonatkozó felhasználási szerződések tartalmát és formai követelményeit a nemzeti szerzői jogi jogszabályok határozzák meg. Ez bizonytalanságot teremt a tartalomipar, a közvetítő szolgáltatók és a felhasználók számára, akik kevésbé tudnak támaszkodni az egységes uniós szerzői jogi keretre. E keret fontos lépése a Digitális Egységes Piaci-stratégia, amelynek célja az egységes piac digitális változatának létrehozása, ahol megvalósulhat a digitális áruk és szolgáltatások szabad mozgása a határokon átnyúló engedélyezés és a tartalomhoz való hozzáférés tekintetében. A platformok szerződéses gyakorlata ezen a területen csak részben felel meg az uniós

szertői jogi szabályoknak, ehelyett előszeretettel az amerikai jogi keretre támaszkodnak felelősségük korlátozása és a tartalomhoz való hozzáférés biztosítása tekintetében.

Az uniós digitális piac területi széttagoltságán kívül ez a jelenség két másik fontos szempontra is rávilágít. Egyrészt a földrajzra, mint a jogtudományban alkalmazott elemzési eszköznek a szerepére, másrészt pedig arra, hogy a jogi kolonializmus miként jelenik meg a digitális környezetben. A digitális platformok ugyanis szerződéses gyakorlatuk révén az uniós szerzői jogi rendszertől idegen gyakorlatokat és jogintézményeket hoznak magukkal, amelynek gyökerei nem a kontinentális polgári jogban, hanem az angolszász *Common Law-ban* és az angolszász *copyright* rendszerben gyökereznek. A platformok szerződéses gyakorlatában megjelenő külföldi szerzői jogi elemek, a platformok anyavállalatának nemzetisége és a Digitális Egységes Piac-stratégia közötti metszéspontok kiváló okot szolgáltatnak arra, hogy a földrajzi és összehasonlító jogi módszer segítségével összehasonlítsuk az uniós szerzői jogi irányelveket és rendeleteket a platformüzemeltetők szerződéses gyakorlatával, amelyek jelentős hatást gyakorolnak a tartalomhoz való hozzáférés lehetőségeire és rugalmasságára.

Előadásom első részében ismertetném a jogföldrajz mint kutatás-módszertani eszköz természetét. A második részben a szerzői jog területi széttagoltságát és annak az EU belső piacára gyakorolt hatását vizsgálnám, különös tekintettel az áruk és szolgáltatások szabad mozgására. Emellett számba venném a szerzői jogi irányelvek és rendeletek azon szabályait, amelyek az egységes belső piac megvalósítását és a területi különbségek lebontását helyezik a jogalkotás előterébe. Elemezném továbbá az Európában szolgáltatásokat nyújtó platformok szerződéses gyakorlatát, amelyek a szerzői jog olyan elemeit vezetik be a kontinentális tartalomfogyasztási rendszerbe, amelyek idegenek az európai szerzői jogi rendszertől, és amelyek célja a területi széttagoltság enyhítése. Végezetül ismertetném az uniós jogi normák és a szerződéses gyakorlatok összehasonlításának eredményeit.